

Innhold

Forord	5
Kapittel 1	
FNs konvensjon om barnets rettigheter	17
<i>Lucy Smith</i>	
1.1 Bakgrunn	17
1.2 En helhetlig konvensjon	18
1.3 Reservasjoner (forbehold)	18
1.4 Generelle prinsipper	19
1.5 Gjennomføring av konvensjonen	19
1.6 Overvåking av statenes gjennomføring av konvensjonen	22
1.7 Selvkraft	24
1.8 Tolking av konvensjonen	24
1.9 Særlig om dynamisk tolking	26
1.10 Barnekonvensjonens stilling i Norge	27
1.11 Kort om første og andre tilleggsprotokoll	28
1.12 Generelt om barnekonvensjonens betydning	29
Kapittel 2	
Retten til ikke-diskriminering	31
<i>Frøydis Heyerdahl</i>	
2.1 Innledning	31
2.1.1 Oversikt	31
2.1.2 Kort om diskrimineringsvernet i norsk rett	33
2.1.3 Håndhevingsorganer	35
2.2 Ikke-diskrimineringsvernet i barnekonvensjonen	35
2.2.1 Hva betyr «diskriminering» i barnekonvensjonens artikkel 2 (1)?	36
2.2.2 Hva er diskrimineringsgrunnlag i artikkel 2 (1)?	40
2.2.3 Ansvar for å oppfylle retten til ikke-diskriminering ...	46
2.2.4 Hvem er beskyttet av diskrimineringsvernet?	48
2.2.5 Bevisbyrden	49
2.2.6 Artikkel 2 (2)	49
2.3 Avslutning	50

Kapittel 3**Hensynet til barnets beste** 51*Trude Haugli*

- 3.1 Innledning. 51
- 3.2 Den internasjonale forståelsen av artikkel 3 nr. 1– tre dimensjoner 53
 - 3.2.1 Utgangspunkt 53
 - 3.2.2 Juridisk analyse av art. 3 nr. 1. 54
 - 3.2.3 Momenter i en barnets beste-vurdering 57
- 3.3 Andre artikler hvor det kreves at hensynet til barnets beste vurderes 60
- 3.4 Artikkel 3 nr. 2 – generelt om beskyttelse og omsorg 61
- 3.5 Artikkel 3 nr. 3 – generelt om institusjoner og tjenester 62
- 3.6 Barnets beste på nasjonalt nivå. 62
 - 3.6.1 Kravet til nasjonal gjennomføring 62
 - 3.6.2 Barnets beste i nasjonal lovgivning 63
 - 3.6.3 Nærmere om noen sentrale lovbestemmelser. 64
 - 3.6.4 Om barnets beste-vurderingen i enkeltsaker 68
 - 3.6.5 Barnets beste i planlegging og forvaltning. 72
- 3.7 Til slutt 73

Kapittel 4**Prinsippet om barnets rett til liv, overlevelse og optimal utvikling** . 74*Elin Saga Kjørholt*

- 4.1 Innledning. 74
- 4.2 Den internasjonale forståelsen av artikkel 6. 75
 - 4.2.1 Oversikt 75
 - 4.2.2 Retten til liv 76
 - 4.2.3 Retten til overlevelse 78
 - 4.2.4 Retten til optimal utvikling 80
- 4.3 Virkeliggjøring i Norge. 84
 - 4.3.1 Innledning 84
 - 4.3.2 Prinsippet om retten til utvikling i norsk rett. 85
 - 4.3.2 Retten til liv 87
 - 4.3.3 Retten til overlevelse 87
 - 4.3.4 Retten til optimal utvikling 89

Kapittel 5**Barns rett til å bli hørt** 92*Kirsten Sandberg*

- 5.1 Generelt om artikkel 12 92
- 5.2 Forholdet til andre rettigheter. 95
- 5.3 Barn som gruppe. 97

5.3.1	Innledning	97
5.3.2	I familien	97
5.3.3	På skolen	98
5.3.4	I samfunnslivet	98
5.4	Generelt om retten til å bli hørt i enkeltsaker	101
5.5	Hvilke barn har rett til å bli hørt i enkeltsaker?	102
5.6	I hvilke saker gjelder retten?	104
5.6.1	Barnekonvensjonen	104
5.6.2	Barn og foreldre	105
5.6.3	Barnevern	107
5.6.4	Andre sivile rettssaker	107
5.6.5	Adopsjon og vergemål	108
5.6.6	Religiøse forhold	108
5.6.7	Helse	108
5.6.8	Forvaltningsloven mv.	109
5.7	Hvem skal snakke med barnet?	110
5.8	Uttrykke seg fritt	113
5.9	Når i saken skal barnet høres?	115
5.10	Informasjon	116
5.11	Vekten av barnets mening	118
5.12	Klagerett	120
5.13	Avslutning	121
Kapittel 6		
Sivile rettigheter og friheter		123
<i>Njål Høstmælingen</i>		
6.1	Innledning	123
6.2	Retten til navn, statsborgerskap og til å kjenne og få omsorg fra sine foreldre	124
6.3	Retten til å bevare sin identitet	129
6.4	Retten til ytringsfrihet og til å søke og motta informasjon	131
6.5	Retten til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet	133
6.6	Retten til organisasjonsfrihet og fredelige sammenkomster	137
6.7	Retten til privatliv	140
6.8	Retten til tilgang til egnet informasjon	142
6.9	Avslutning	144
Kapittel 7		
Rettigheter for barn i konflikt med loven		146
<i>Mette Yvonne Larsen</i>		
7.1	Innledning	146
7.2	Oversikt over artikkel 40 og artikkel 37	147
7.3	Oversikt over utvalgte bestemmelser i straffeprosessloven	149

7.4	Forholdet mellom barnekonvensjonen og straffeprosesslovens regler.	150
7.4.1	Overordnede prinsipper for behandling av barn i straffesystemet	150
7.4.2	Artikkel 40 nr. 1 – retten til å behandles med respekt og verdighet	151
7.4.3	Artikkel 40 nr. 2 b (i) – retten til «fair trial»	152
7.4.4	Artikkel 40 nr. 2 b (ii) – retten til å la seg bistå av forsvarer eller annen rådgiver.	152
7.4.5	Artikkel 40 nr. 2 b (iii) – retten til en prosess uten forsinkelse	154
7.4.6	Artikkel 40 nr. 2 b (iv) – retten til ikke å bli tvunget til å avgi forklaring	154
7.4.7	Artikkel 40 nr. 2 b (v) – retten til å få saken sin prøvet av en høyere domstol	154
7.4.8	Artikkel 40 nr. 2 b (vi) – retten til tolk på det offentliges bekostning	154
7.4.9	Artikkel 40 nr. 2 b (vii) – retten til privatliv.	155
7.4.10	Artikkel 37 – barn i varetekt eller under soning.	155
7.5	Barnekonvensjonens artikkel 37 og 40 i norsk rettspraksis	158
7.5.1	Anvendelsen av artikkel 40	158
7.5.2	Anvendelsen av artikkel 37 i straffeutmåling.	158
7.5.3	Ungdomsstraff	160
7.5.4	Artikkel 37 ved varetektsfengsling.	161
7.5.5	Kommentar.	161
7.5.6	Bestemmelser om barn i konflikt med loven i ny straffelov av 2005.	162
7.6	Oppsummering	163

Kapittel 8

Barns rett til familie og omsorg, særlig om barnevernet.	165	
<i>Elisabeth Gording Stang</i>		
8.1	Innledning.	165
8.2	Retten til familie og familieliv	167
8.2.1	Rett til identitet og til omsorg fra foreldre	167
8.2.2	Rett til vern mot ulovlige inngrep i familielivet.	171
8.3	Retten til hjelp og omsorg fra barnevernet	178
8.3.1	Innledning	178
8.3.2	Vern mot vold, misbruk, vanskjøtsel m.m.	178
8.3.3	Retten til hjelpetiltak fra barnevernet.	182
8.3.4	Rett til tvangstiltak?	183
8.3.5	Rett til å delta i saken	185

8.3.6	Den konkrete plasseringen av barn under offentlig omsorg	187
8.3.7	Tilsyn med barn som er plassert av barnevernet	189
8.3.8	Adopsjon av barn som er tatt under omsorg av barnevernet	190
8.3.9	Ettervernet	192
8.4	Avslutning.	193
Kapittel 9		
Barns rett til den høyest oppnåelige helsestandard		195
<i>Henriette Sinding Aasen og Marit Halvorsen</i>		
9.1	Innholdet i artikkel 24.	196
9.2	Aktuelle spørsmål ved anvendelse av artikkel 24 i norsk rett . . .	205
9.3	Oppsummering og konklusjon	213
Kapittel 10		
Rettigheter for barn med funksjonshemning		215
<i>Aslak Syse</i>		
10.1	Innledning.	215
10.2	Hvem er funksjonshemmede barn i konvensjonens forstand? . . .	221
10.2.1	Problemstilling	221
10.2.2	Utgangspunktet: Likeverd	222
10.2.3	Perspektivskifte	223
10.2.4	Funksjonshemningsbegrepet i FN-konvensjonene	227
10.3	Generelt om funksjonshemmede barns rettigheter etter FNs barnekonvensjon	228
10.4	Nærmere om konvensjonens artikkel 23	231
10.4.1	Generelt om artikkel 23	231
10.4.2	Kort om andre aktuelle bestemmelser i konvensjonen . . .	233
10.4.3	Artikkel 23 nr. 1	235
10.4.4	Artikkel 23 nr. 2	238
10.4.5	Artikkel 23 nr. 3	239
10.4.6	Artikkel 23 nr. 4	240
10.5	Norges og enkelte andre landrapporter og tilbakemeldinger fra FNs barnekomité om artikkel 23.	242
10.6	Avsluttende kommentarer.	245
Kapittel 11		
Retten til materiell velferd		248
<i>Mons Oppedal</i>		
11.1	Innledning.	248
11.2	Hva bestemmelsene sikrer	250
11.2.1	Retten til sosial trygghet.	250

11.2.2	Retten til en tilstrekkelig (tilfredsstillende) levestandard.	252
11.2.3	Retten til omsorgsordninger mens foreldrene er fraværende på grunn av arbeid	257
11.3	Ansvar for oppfyllelse av forpliktelsene	258
11.4	Nærmere om barnekonvensjonens betydning for fattige barn . . .	260
11.4.1	Innledning	260
11.4.2	Det nasjonale minimumsnivået sett i forhold til kravene i artikkel 27 nr. 1	261
11.4.3	Særlige spørsmål knyttet til det kommunale ansvaret for sosialhjelp	263
11.4.4	Barnets prosessuelle rettsstilling i saker som gjelder dets levestandard	264
Kapittel 12		
Retten til utdanning		266
<i>Geir Helgeland</i>		
12.1	Retten til utdanning	266
12.2	Formålet med utdanningen	268
12.3	Gjennomføring i norsk rett	270
12.3.1	Innledning	270
12.3.2	Rett og plikt til grunnskoleopplæring	270
12.3.3	Rett til videregående opplæring	273
12.3.4	Særlig om utlendingers rett til videregående opplæring .	274
12.3.5	Retten til spesialundervisning	275
12.3.6	Disiplin i skolen (barnekonvensjonens artikkel 28 nr. 2).	278
12.3.7	Retten til rådgivning (barnekonvensjonens artikkel 28 nr. 1 bokstav d)	280
12.3.8	Fengselsundervisning	280
12.3.9	Privatskolene og barnekonvensjonens artikkel 29	281
12.3.10	Adgangen til universitets- og høyskoleutdanning	281
Kapittel 13		
Retten til lek og fritid		282
<i>Anne Trine Kjørholt</i>		
13.1	Innledning	282
13.2	Lek, «barnets beste» og «den gode barndom»	284
13.3	Lek i et utviklings- og utdanningsperspektiv	286
13.4	Små barn som sosiale aktører og retten til lek, hvile og fritid . . .	287
13.5	Deltakelse i kulturliv og kunstnerisk virksomhet	292
13.6	Deltakelse i «kulturlivet» – lek og fritid eller arbeid?	296
13.7	Lek og fritid som rettighet – avsluttende kommentarer	297

Kapittel 14**Asylsøkende barns rettigheter** 299*Kirsten Sandberg*

14.1 Innledning	299
14.2 Utlendingssaken	300
14.2.1 Hva sier barnekonvensjonen?	300
14.2.2 Barnekonvensjonens stilling i norsk utlendingsrett	301
14.2.3 Flyktning, herunder beskyttelse mot hjemsendelse	302
14.2.4 Sterke menneskelige hensyn eller særlig tilknytning til riket	303
14.2.5 Atskillelse fra foreldrene	306
14.2.6 Familiegjenforening	308
14.2.7 Særlig om samvær	308
14.2.8 Utvisning	309
14.2.9 Vekten av barnets beste	311
14.2.10 Betydningen av foreldrenes handlemåte	313
14.2.11 Høring av barnet, artikkel 12	315
14.2.12 Synliggjøring av barnets beste	316
14.3 Omsorgs- og livssituasjon	317
14.3.1 Innledning	317
14.3.2 Flyktningbarns krav på beskyttelse	318
14.3.3 Helse	320
14.3.4 Utdanning	321
14.3.5 Omsorg	322
14.4 Avslutning	327

Kapittel 15**Retten til beskyttelse mot vold, overgrep og utnyttelse** 329*Ragnhild Hennem*

15.1 Introduksjon	329
15.2 Beskyttelsen mot omsorgssvikt og overgrep – barnekonvensjonens artikkel 19	330
15.2.1 Utgangspunkt	330
15.2.2 Hva skal barn vernes mot?	330
15.2.3 På hvilken måte er statene forpliktet til å verne barn?	333
15.3 Hvordan er retten til vern mot omsorgssvikt og overgrep ivaretatt i norsk rett?	334
15.3.1 Generell forebyggende lovgivning	334
15.3.2 Særlig om vernet mot vold	335
15.3.3 Barn som er utsatt for eller vitne til vold i nære relasjoner	337
15.3.4 Bestemmelser som tar særlig sikte på å verne utsatte barn	338

15.4	Hvordan kan vernet styrkes og brukes mer aktivt i norsk rett? . . .	340
15.4.1	Fysisk og psykisk mishandling av barn	341
15.4.2	Barn av foreldre som er psykisk syke eller rusmisbrukere	342
15.4.3	Barn som er vitne til vold	342
15.4.4	Overgrep og omsorgssvikt i institusjoner og mot særlig utsatte grupper	343
15.4.5	Beskyttelse mot skadelige kulturelle praksiser	344
15.5	Vernet mot seksuell utnyttelse i artikkel 34	345
15.6	Hvordan er retten til vern mot seksuelle overgrep ivare tatt i norsk rett?	346
15.6.1	Generelt	346
15.6.2	Voldtekt og grov voldtekt av barn under 14 år – straffeloven §§ 299–301	347
15.6.3	Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år – straffeloven §§ 302 og 303	348
15.6.4	Seksuell handling med barn under 16 år – straffeloven § 304	348
15.6.5	Seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd – straffeloven § 305	348
15.6.6	Seksuell omgang med slektninger eller andre nærstående, straffeloven §§ 312–314	349
15.6.7	Bestemmelser om politiattest	349
15.6.8	Bestemmelsen om forbud mot kjøp av sex fra noen under 18 år	350
15.6.9	Bestemmelsene om barnepornografi og utstillingsforbud	350
15.6.10	Bestemmelsen om grooming	350
15.7	Hvordan kan vernet mot seksuelle overgrep styrkes og brukes mer aktivt i norsk rett?	351
15.7.1	Rettsapparatets behandling av saker om seksuelle overgrep mot barn	351
15.7.2	Barnevernets evne og vilje til å gripe fatt i saker om seksuelle overgrep mot barn	352
15.7.3	Beskyttelse av barn på Internett	353
15.7.4	Behandling av voksne som utsetter barn for overgrep . . .	353
15.8	Statenes forpliktelse til å bekjempe handel med barn – artikkel 35	353
15.9	Statenes forpliktelse til å følge opp barn som har vært utsatt for vold, overgrep og utnyttning – artikkel 39	355
15.10	Sammenfatning	355

Kapittel 16

Barn av minoriteter og urfolk 357

Hadi Strømmen Lile

16.1 Innledning. 357

16.2 Generelt om minoriteter og urfolk i barnekonvensjonen 358

 16.2.1 Begrepene minoritet og urfolk 358

16.3 Artikkel 30 360

 16.3.1 Retten til sitt morsmål 361

 16.3.2 Diskriminering og fordommer 362

 16.3.3 Positive tiltak 363

 16.3.4 Hva med utlendinger? 365

 16.3.5 Land og vann 366

 16.3.6 Skadelige tradisjoner 366

16.4 Konsultasjonsretten. 367

16.5 Spesielt om opplæring etter artikkel 29 (1) 369

 16.5.1 Artikkel 29 (1) bokstav b) 370

 16.5.2 Artikkel 29 (1) bokstav d) 371

Kapittel 17

FNs barnekonvensjons tredje tilleggsprotokoll om individuell

klagerett 373

Elin Saga Kjørholt

17.1 Kort om bakgrunn 373

17.2 Kort om status for behandling av klager. 374

17.3 Hvorfor en egen klageordning for barn? 374

17.4 Individklage, statsklage og undersøkelsesprosedyre 375

17.5 Særlig om reglene for individuelle klager 375

 17.5.1 Klageordningens ivaretagelse av barnets beste 375

 17.5.2 Hvem som har klageadgang 376

 17.5.3 Hvilke saker som kan fremmes – avvisningskriterier . . . 376

 17.5.4 Saksbehandlingen. 376

17.6 Enkelte spørsmål som har vært sentrale i utviklingen av den nye ordningen 377

 17.6.1 Påvirkning av nasjonale rettssystemer 377

 17.6.2 Hvordan sikre at ordningen blir tilgjengelig for barn . . . 379

 17.6.3 Spørsmålet om overbelastning av barnekomiteen 379

 17.6.4 Hvem som skal kunne fremme en klage 380

17.7 Tilleggsprotokollen og Norge. 380

 17.7.1 Norges tilbakeholdenhet i et internasjonalt perspektiv . . 380

 17.7.2 Den norske debatten om ratifisering. 380

 17.7.3 Behovet for å styrke barns rett til å klage. 382

 17.7.4 Ratifisering vil styrke barnets stilling i norsk rett 383

FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989	384
Valgfri protokoll til konvensjonen om barns rettigheter om barn i væpnet konflikt, 25. mai 2000	402
Valgfri protokoll til konvensjon om barnets rettigheter om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi 25. mai 2000	408
Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure	416
Forfatterromtaler	425
Forkortelser	430
Register	431
Litteratur	431
Domsregister	456
Stikkordregister	458